

ГЕНРІК ІБСЕН

(1828-1906)

“ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ”

Біографія

Генрік Ібсен народився 20 березня 1828 року у норвезькому портовому містечку Шієні, в родині, що належала до кола місцевої купецької аристократії. Із п'ятнадцяти років юнак був вимушений працювати учнем аптекаря — саме тоді він починає писати вірші в сентиментально-романтичному дусі. Революційні потрясіння 1848 року в Європі впливають і на нього: Ібсен створює свою першу бунтарсько-романтичну п'єсу «Катіліна» (1849). У 1850 році він переїздить до Кристіанії (сучасне Осло) і стає професійним літератором. У цей час Ібсен пише кілька п'єс, переважно в національно-романтичному дусі. Із кінця 1851 до 1857 року він керує першим норвезьким національним театром, заснованим у Бергені й послідовно виступає за відродження національного мистецтва. З часом драматурга запрошують очолити «Норвезький театр» у Кристіанії, і тут у першій половині 60-х років створюються і набувають сценічного втілення перші значні твори Ібсена.

У той час у норвезькій літературі панувала так звана національна романтика. Але Ібсен був переконаний, що «не дріб'язкове копіювання сцен побуту» робить письменника національним, а «той особливий тон», що несеться «назустріч нам із рідних гір із долин... але насамперед — із глибини нашої власної душі». Ще 1857 року Ібсен так визначив своє творче завдання — зробити драму серйозною, примусити глядача мислити разом із автором і героями, перетворивши його на «співавтора драматурга». У драмі не повинні боротися ідеї, бо цього не буває в дійсності, треба показувати «зіткнення людей, життєві конфлікти, у яких, як у коконах, глибоко приховані ідеї, що борються, гинуть або перемагають».

Творчі пошуки перших драматичних творів, філософські узагальнення і художні знахідки «Бранда» і «Пер Гюнта» стали підґрунтям для створення драми нового типу. Зовнішнім виявом цього є перехід від віршованої до прозової мови драматичних творів. У комедії «Союз молоді» (1868) письменник звертається до прямої політичної сатири. Ібсен передчуває і закликає прихід «революції духу», яка повинна оновити всі сфери людського існування. Свої роздуми Ібсен втілює у філософсько-історичній трилогії «Кесар і галілеєць» (1873) і в кількох великих поезіях. Але переворот у суспільному житті не відбувається. Починається новий цикл мирного, зовні благополучного історичного розвитку — розквіт «класичного» буржуазного суспільства. І, починаючи від 1877 року, із драми «Стовпи суспільства», Ібсен створює дванадцять п'єс, у яких надзвичайна точність у зображенні реальних форм сучасного життя поєднується з глибоким проникненням у внутрішню його суть і в душевний світ людей.

Ці п'єси зазвичай поділяють на три групи. Перша група, у якій особливо чітко й прямо визначена соціальна проблематика, — це «Стовпи суспільства», «Ляльковий дім» (1879), «Хвороблива уява» (1880), «Привиди» (1881), «Ворог народу» (1882), «Маразм старого чоловіка» (1883). До другої, яка також відображає обставини реального життя, але більше зосереджена на конфліктах у душі людини, належать «Дика качка» (1884), «Росмерсхольм» (1886), «Жінка з моря» (1888), «Хрооніка мого життя» (1889), «Злочин бабки Бейлі» (1889), «Гедда Гамнер» (1890). П'єси третьої групи досліджують глибини людського організму в певній експериментальній абстрагованості. Це «Будова мого серця» (1892), «Маленький Піптер» (1894), «Иун Габріель Боркман, людина звір» (1896) і драматичний епілог «Коли ми, мертві, пробуджуємося» (1899). У них ще яскравіше проглядають узагальнено-символічні риси, притаманні п'єсам другої групи. Подібне групування п'єс дещо умовне. Соціальна проблематика не зникає і з пізніших п'єс Ібсена, а душевне життя людини стоїть і в центрі його «соціальних» драм.

Ще за життя Ібсена його драматургія визнавалася новаторською. Із повним правом він був оголошений творцем аналітичних п'єс, які відроджували традиції античної драматургії. Композиційні принципи драм Ібсена пов'язувалися з побудовою «Царя Едіпа» Софокла. Уся дія цієї трагедії присвячена розкриттю таємниць — з'ясуванню подій, які колись відбулися. Поступове наближення до розкриття таємниці й створює сюжетну напругу п'єси, а остаточне її розкриття — розв'язку, яка визначає справжню передісторію головних персонажів і їхню подальшу долю.

У п'єсах Ібсена драматизм ситуації полягає в тому, що виявляється повна протилежність між видимістю життя і його справжньою природою. Розкриття показаного в п'єсі світу починається найчастіше вже в ході дії — в деталях, в окремих і, здавалося б, випадкових репліках, у кінці ж п'єси відбувається повний крах ілюзій і з'ясування істини.

Ібсенівська аналітичність відмінна від аналітичності античної трагедії, глибоко зануреної в міфологічну стихію. Недаремно для дії «Царя Едіпа» так важливі прорікання оракула. У Ібсена ж долі протистоїть детермінованість законами природи і суспільства, а також внутрішніми законами людської душі. У «новій драмі» Ібсена саме інтелектуальний діалог є способом розв'язання сюжетних колізій. Саме логіка дії приводить героїв до необхідності осмислити своє життя, себе самих, своїх близьких, своє середовище, а іноді й усе те суспільство, в якому вони живуть, а також прийняти рішення, оскільки далі жити так, як жилося раніше, більше не можна.

Інтелектуально-аналітична будова «нових п'єс» Ібсена поєднана з прагненням зберегти природність і достовірність сценічної дії, життєвість персонажів. Із цим пов'язана і своєрідність мовної тканини його п'єс, яка створюється за допомогою надзвичайної економії і стилістичної лаконічності. Джерела такої художньої економії — в традиціях давньої ісландської саги з її стриманістю в зображенні почуттів.

Приховані смисли роблять структуру діалогу багатозоровою. В окремих фрагментах тексту містяться вказівки на те, що вже відбулося або ж повинно відбутися, на те, що незрозуміле самим персонажам. Велика й роль пауз. Виникає особливий підтекст — система значень, які не дані відразу, в діалозі, але існують приховано, усвідомлюються лише в міру розгортання дії, але інколи так і не розкриваються до кінця.

Але особливо визначальні все ж таки п'єси Ібсена, в яких і сюжетна аналітичність, й інтелектуальне осмислення зосереджені в останніх сценах твору, в його розв'язці, де в діалозі, який межує з дискусією, відбувається справжнє переосмислення персонажами свого попереднього життя і самих себе. Такі п'єси і є класичними інтелектуально-аналітичними п'єсами Ібсена, в яких зовнішня дія повністю підкорена інтелектуально-аналітичному началу.

1891 року Ібсен повернувся до Норвегії. Помер Генрік Ібсен 23 травня 1906 року після виснажливої хвороби.

“Ляльковий дім”

П'єсою, в якій найпослідовніше виявились нові принципи драматурга, стала драма “Ляльковий дім”.

Головну увагу письменник зосередив на проблемі прав жінки, але взагалі доля головної героїні відбиває глибинні суперечності сучасного драматургу суспільства.

**На початку драми автор
відтворює життя-гру
головних героїв та їхнє
зовнішнє благополуччя.
Конфлікт, що дав поштовх
розвитку дії п'єси, виник
давно, але до певного часу
героями не освідомлювався.**

Соціальні протиріччя у драмі Ібсена переростають у

протиріччя моральні, які
драматург вирішує у

психологічному плані. Головну
увагу драматург зосереджує на
тому, як Нора сприймає свої
вчинки і вчинки інших героїв, як
змінюється її оцінка світу і
людей. Її страждання та її
прозріння стають основним
змістом драми.

**У психологічній драмі Ібсена
важливу роль відіграє
символіка. Символічна назва
п'єси – "Ляльковий дім".**

**Маленька жінка постає проти
суспільства, не бажаючи бути
лялькою у ляльковому домі.**

СИМВОЛ
“ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ”
ВКАЗУЄ НА
ГОЛОВНУ ІДЕЮ-
ЗАБУТТЯ В
ЛЮДИНІ
ЛЮДСЬКОГО...